

Boekbesprekingen

Een kwestie van perspectief. Bij 'andere culturen' stel ik me als witmens nog altijd voor dat ik informatie krijg over culturen die niet de mijne zijn. De eerste foto van levende mensen in *Anders is niet gek* trof mij dan ook midscheeps. Ik schoot in de lach en dacht: 'Ja, zo is het natuurlijk ook.' Op de foto zie je namelijk een negerjongetje kijken naar een witte mevrouw (volgens mij een echte Amerikaanse, van clichés gesproken). Hij is een jaar of tien-twaalf, op blote voeten en gehuld in tot de knieën rijkende korte broek en een schouder vrijlatende omslagdoek. Zij loopt op teenslippers, draagt een zonnebril, horloge en schoudertas, maar heeft het lijf slechts bedekt met een mouwloos hesje tot kruishoogte, dat opzij met veters is dichtgeknoopt. De blik van het jongetje is in stomme verbazing, gemengd met afgrijzen, gericht op de overgang van bil naar bovenbeen van de 'dame', die nolens volens te veel van haar cultuur onthult.

Marita de Sterck is antropologe en presenteert in dit boek haar collega's als 'de ontdekkingsreizigers van deze eeuw' p 9. 'Antropologen die andere volken bestuderen, merken een aantal gelijkenissen op tussen mensengroepen, maar ook veel duidelijke verschillen. Waar ter wereld ze ook leven, mensen worden altijd uit een vrouw geboren (behalve Macduff K.H.), hebben drank, voedsel en slaap nodig, groeien, leren de spelregels van hun groep kennen, worden ziek, verouderen en sterven. Maar...' en dan komen de verschillen. Opvallend is dat hier ontbreken de behoefte aan: geborgenheid/warmte/genegenheid/liefde, sex en aan zelfrealisatie, zoals die wel te vinden zijn bij Maslow of Etzioni.

'Terwijl we leven, stellen we voortdurend vragen: waarom ben ik er, wat is mijn rol in de groep waarin ik leef, waarom moet ik sterven, wat gebeurt er daarna met me, waarom is er pijn en lijden... Wat is de betekenis van dat alles?'

'Dit boek gaat over mensen die proberen om foute ideeën rond vreemde volken recht te trekken, om vreemde culturen beter te begrijpen, niet door dingen uit hun duim te zuigen, maar door ter plaatse te gaan kijken en luisteren. Ik laat de grote antropologen zelf hun verhaal vertellen over gezinsvormen hier en ginder, over de rollen van jongens en meisjes, mannen en vrouwen, over opgroeien bij ons en elders, over ouder worden en sterven, over hoe mensen relaties aangaan en groepen vormen, over de verschillende technieken die ze bedenken om aan eten te geraken, over al de manieren waarop ze over de wereld nadenken en het onverklaarbare uit hun omgeving in hun hoofd proberen te verklaren.'

Deze alinea geeft niet alleen de inhoud goed weer, maar je kunt aan de stijl ervan ook de doelgroep aflezen: primair kinderen vanaf een jaar of veertien, en volwassenen die wat met die kinderen willen of moeten.

In 9 hoofdstukken vergelijkt De Sterck de westerse cultuur (die ze gemakshalve maar als eenheid beschouwt) met allerlei vreemde culturen. Onvermijdelijk maakt die keuze een beetje een willekeurige indruk, maar ik denk dat het

niet anders had gekund. Als De Sterck iets wil zeggen over wetenschap bij 'ons' en elders, dan kiest ze natuurlijk aansprekende voorbeelden uit diverse culturen en niet uit steeds dezelfde. Ze zegt dan iets in de trant van 'lang hebben wij hier in het westen gedacht dat andere volkeren niet aan wetenschap deden. Nou, dat is fout gedacht. Ze deden er wel degelijk aan -volgen voorbeelden-, maar, anders dan wij, schreven ze er geen boeken over. Ze gaven de resultaten van die wetenschap op een andere manier door.' De Stercks verdienste vind ik dat ze zich niet beperkt tot de obligate pyramidebouwers of de grote kennis van eetbare en geneeskrachtige planten, maar ook wis- en natuurkunde en filosofie erbij betreft. En dat ze al die culturele uitingen als volstrekt gelijkwaardig naast elkaar zet, zonder te vervallen in een strikt cultuurrelativisme. Zo maakt ze heel goed duidelijk dat wij in het westen wel erg knap zijn in allerlei technische en economische zaken, maar dat onze medemenselijkheid en solidariteit tamelijk schamel gevonden kunnen worden in vergelijking met andere culturen.

Kortom: ik vind dat *Anders is niet gek: kennismaking met andere culturen* een ideaal boek is om aan cultuurvergelijking te doen. En vergelijking van culturen is heel verstandig als uitgangspunt voor intercultureel literatuuronderwijs. Het is immers voor niemand in de klas bedreigend, want het gaat om elementen uit 'de' algemeen westerse cultuur als abstractie met elementen uit voor iedere leerling vreemde culturen. Het is dan ook volstrekt logisch wanneer als vervolg daarop in de klas eerst de vraag aan de orde wordt gesteld: 'Wie kent er nog andere voorbeelden van dit aspect in een andere cultuur? en daarna: 'Hoe wordt bij jou en bij mij thuis over het onderhavige onderwerp gedacht of gehandeld?'

De Sterck is erin geslaagd de titel van haar boek voor mij tot een litotes te maken en dat is geen geringe verdienste.

Van dezelfde auteur als het vorige boek en ook min of meer over dezelfde onderwerpen, maar nu gelokaliseerd in Vlaanderen en Nederland. Geen wetenschap, maar zoals De Sterck zelf schrijft: 'een veelkleurige mozaïek', ontstaan uit veel interviews met 'jonge mensen uit andere cultuurgroepen dan de onze'. De waarde ervan: je komt zo veel te weten zowel over andere culturen als over die van jezelf. En bovendien is culturele uitwisseling een groot goed. 'Onze eetcultuur, onze woordenschat, onze mode, onze literatuur en beeldende kunsten, onze straten en markten zouden er een stuk saaier uitzien zonder vreemde invloeden. Vaak weten we zelf niet meer wat in- en uitheems was. Zijn Sinterklaas, frietjes en speculaas typisch Vlaams? Tulpen, molens en Delfts blauw typisch Nederlands? Vergeet het maar. We hebben hier telkens met immigranten uit andere culturen te maken.'

Kennis van andermans cultuur is nodig om straks, als Nederland en Vlaanderen in Europa meer met anderen gaan samenwerken, ervoor te zorgen dat we een goed beeld hebben van hoe die andere landen er qua bevolkingssamenstelling en dus cultuur uitzien.

Bij nader inzien heeft een duidelijke opbouw. Algemene en samenvattende stukjes van De Sterck worden gelardeerd met verslagen van interviews. Die

samenvattingen ademen deze sfeer: 'chinese en Turkse immigranten vinden de Nederlanders en Vlamingen weinig sociaal, terwijl Amerikanen die bij ons wonen ons dan weer erg sociaal vinden.' En de interviews gaan meestal uit van een zin als: 'Ik vroeg hem wat hij fijn en minder fijn vindt bij de Belgen en bij de Turken.'

Dat leden van andere culturele groepen ons een spiegel voorhouden, vind je in bijna ieder interview bevestigd. 'Maar aan die verspilzucht, aan dat slaafs volgen van de reclame en aan de manier waarop mensen met elkaar omgaan en hun leven zo sterk laten leiden door geld, daar wil ik me niet aan aanpassen.' aldus een tweedejaars medicijnen van Turkse afkomst.

De meeste aandacht gaat naar Turkije en Turken, en naar Marokko en Marokkanen, eenvoudigweg omdat die groepen het royaalst vertegenwoordigd zijn in zowel Nederland als Vlaanderen. Sicilië dient als voorbeeld van een mediterrane land, lijkt me.

Verder informatie over de Islam, in vergelijking met het christendom vooral, en de rol ervan voor het dagelijks leven. Iets over familie en gezin en de verschillen tussen de diverse generaties migranten, waaruit ook veel van de problemen van de derde-generatie leden voortkomen. Zo zegt Leonardo, met voorouders uit Sicilië en Sardinië, maar zelf geboren in België, dat een van de problemen is dat zijn ouders en grootouders leven met hún beeld van S&S uit de tijd dat zij die eilanden verlieten, de jaren veertig en vijftig. Zij vergelijken dus een historisch en geïdealiseerd beeld met een eigentijds. Geen wonder dat zulks zo zijn eigen relationele familieproblemen oplevert.

De Sterck schrijft heel levendig over zaken als het jezelf willen blijven temidden van vreemden, over onderwijs in eigen taal en cultuur, over racisme en over het overheidsbeleid in Nederland en Vlaanderen. En om aan te geven dat het niet alleen een probleem is van 'zwarte mensen' die naar een 'witte' omgeving verhuizen, wijdt zij ook een hoofd stukje aan de positie van Nederlanders in Australië. Voor hen zijn de problemen analoog en ze worden sterker bij het ouder worden.

Bij nader inzien sluit af met een verklarende woordenlijst, twee selectieve bibliografieën, een voor jongeren en een voor volwassenen, fictie en non-fictie, tijdschriften over migratie en etniciteit, en een lijst van de Belgische en Nederlandse organisaties 'met een informatie- en documentatiecentrum'.

De bedoeling van het geheel vat De Sterck zelf aan het slot als volgt samen: 'Zowel in België als in Nederland is er nog heel wat werk aan de winkel in het migranten beleid. Een degelijk migrantenbeleid is een start, maar is op zich nog niet voldoende.

De inzet van iedereen is nodig om ervoor te zorgen dat alle groepen in de samenleving tot hun recht kunnen komen en dat discriminatie verdwijnt. De bereidheid om aan beide kanten ook dagelijks aan zo'n samenleving te werken is noodzakelijk.

Misschien krijgt dan elke inwoner ook waar hij of zij als mens recht op heeft: niet alleen respect voor de eigen leefgewoonten en cultuur, maar ook een fatsoenlijke rechtspositie, bestaanszekerheid, zekerheid over eigen toekomst en die van de kinderen die na hen komen.'

Hawinkels, Een daad van eenvoudige rechtvaardigheid uit eigenbelang

Beide boeken van de Sterck lenen zich uitstekend als achtergrondinformatie voor iedere docent die intercultureel literatuuronderwijs wil geven of dat gaan doen, en zijn leerlingen kunnen er ook hun voordeel mee doen.

Marita de Sterck, *Anders is niet gek: kennismaking met andere culturen*. NCOS\Altiora Averbode\Apeldoorn, 1993. ISBN 90 317 0962 X prijs BF 645,- f35,95.

Marita de Sterck, *Bij nader inzien: Mensen uit andere culturen onder ons*. Davidsfonds/Infodok, 1992, ISBN 90 6565 552 2 BF 599/f 34,90.

geboeid